

Przedmowa

Drodzy Czytelnicy,

przedstawiamy Wam *Avant Update*: tom, którego zawartość spaja idea aktualizacji, i to w znaczeniu bardzo współczesnym, bliskim potocznemu. Pośpiech, ulepszenia, uzupełnienia, a przy tym pewna doza doraźności – dotyczą coraz większej liczby profesji, nie wyłączając akademickich. Nie zawsze musi to skutkować obniżaniem jakości pracy; naukowcy reagują na to, korzystając z takich rodzajów wypowiedzi jak opinia, komentarz, polemika czy recenzja, z którymi wiąże się zwykle oszczędna forma wyrazu i szybszy czas publikacji.

Niniejszym numerem *Avant* zostaje „zapdejtowany” przede wszystkim o tematykę związaną z normatywnością (obszerny dział „**Normatywność. Update**”), która przestała być domeną tylko tradycyjnie uprawianej, nieśpiesznie reagującej na teraźniejszość filozofii. Odsyłamy tutaj do poprzedzającego ów dział wprowadzenia.

Kolejną część numeru poświęciliśmy grom czy też światu gier, analizowanemu z dwóch perspektyw.

Andrzej W. Nowak w artykule “Ciężar wyboru, złożoność świata i jej redukcja. Gra w Go/Weiqi jako praktykowanie «metafizyki empirycznej»” stawia sobie za cel pokazanie, w jaki sposób gra w Go może posłużyć za modelowe przedstawienie ontologiczno-metafizycznego aspektu teorii aktora-sieci. Dodatkowo Autor chce uwydatnić aspekt onto-metodologicznego *praxis*, które uznaje za kluczowe dla powyższej teorii. By je osiągnąć, przypomina pracę Brunona Latoura *Irreductions* z 1988 roku (drugą część książki *Pasteryzacja Francji*, angielskiego wydania francuskiego tytułu *Drobnoustroje: Wojna i pokój*). Powtarza za nim tezę ontologiczną, że rzeczywistość przeniknięta jest politycznością i walką; można świata doświadczyć jako nieredukowalnego, co daje asumpt do tego, by w pracy filozofa poskładać go na nowo. „Poskładanie” go odbywa się po przyjęciu pewnych reguł: świat to nieredukowalne do siebie równoważne sprawcze aktanty, uzyskujące siłę dzięki relacjom i sojusznikom, zaś nabywanie realności w świecie odbywa się dzięki tworzeniu sieci. Nowak na przykładzie gry Go/Weiqi objaśnia specyficzność praktyk wbudowanych w teorię aktora-sieci, które współkonstrytuują praktyki metodologiczne oraz

sposoby stabilizacji świata. Innymi słowy, autor przedstawia „metafizykę empiryczną”, za której ucieleśnienie uważa grę Go. Jego celem jest jednak wypracowanie pewnych sposobów myślenia i działania, które pozwolą praktykować ucieleśnioną w grze postawę filozoficzną, także poza nią. Postawę tę Nowak nazywa wyobraźnią ontologiczną, rozumiejąc ją jako swoistą dyspozycję praktyczno-teoretyczną, którą należałoby rozwijać.

Natomiast **Paweł Gąska** w tekście „*Gry Imperium z perspektywy czasu. Refleksja nad wybranymi zagadnieniami w kontekście zmian w branży gier ostatniej dekady*” zastanawia się nad aktualnością rozstrzygnięć Nicka Dyer-Witheforda i Greiga de Peutera na temat stanu branży gier w roku 2017, recenzując ich książkę *Gry Imperium* z 2009 roku, która niebawem ukaże się w języku polskim w jego współprzekładzie. W kontekście dynamiki rozwoju nowych mediów stawia pytanie, czy tezy powyższej książki są dzisiaj wciąż zasadne i czy jej aparat pojęciowy wciąż jest przydatny. Odpowiedź brzmi: tak, co dotyczy zwłaszcza jej krytyki praktyk kapitalistycznych obecnych w branży gier. Gry wciąż można traktować jako model globalnego, zmilitaryzowanego hiperkapitalizmu (tytułowego Imperium) oraz sił, które starają się stawić mu czoła. Gąska za autorami recenzowanej książki pokazuje związane z grami specyficzne formy podmiotowości zarówno ich twórców, jak i użytkowników; hybrydyczny charakter rynku gier z jego swoistym połączeniem hakerskiego buntu, korporacyjnej chciwości i dążenia do zysku, wpisanie w logikę biopolitycznej układanki ekonomiczno-społecznej, narracji militarno-przemysłowej, kwestii nierówności geopolitycznych, współzależności z najnowszymi technologiami. Wskazując na zalety, autor recenzji nie zapomina o wadach, za którą choćby uważa przesadny optymizm Dyer-Witheforda i Greiga de Peutera co do równorzędności podmiotów biorących udział w konfliktach dotyczących gier.

W dziale poświęconym kulturze filozofii znalazła się tylko jedna praca: „Ścieranie się ze zdrowym rozsądkiem i łatanie dziur kulturowych. Kultura filozofii u Leszka Nowaka i Józefa Niźnika”. Jej autor, **Krzysztof Abriszewski**, przedstawia wycinek swojego projektu badawczego, w którym zajmuje się zagadnieniem kulturowych funkcji filozofowania. Posługując się metafizyką Leszka Nowaka oraz Józefa Niźnika, redefiniuje filozofię jako grę kulturową po to, by zapytać o jej wymiar poznawczy. Dookreślając cztery typy poznania za podziałami Andrzeja Zybertowicza – jako odtwarzanie, odkrywanie, redefiniowanie oraz projektowanie gier kulturowych – zastanawia się jakie typy poznania rozpoznawane są przez wyżej wymienione wywody metafizyczne. Abriszewski szczegółowo analizuje i rozważa tezę Niźnika o tym, że filozofia przywraca spójność ludzkiemu uniwersum symbolicznemu wtedy, kiedy zostanie ona nadwątlona, naruszona czy nawet utracona, kiedy powstanie coś, co autor nazywa dziurami ontologicznymi. Nie pyta jednak jedynie o perspektywę samych filozofów, ale także o filozofowanie w kulturze, szersze mechanizmy kulturowe. Do tego nie wystarczy jedynie filozofia, potrzebne są teorie kultury,

które pozwolą mechanizmy te zauważyć, trzeba sproblematyzować same kategorie ludzkiego uniwersum symbolicznego i uspoźniania. Inaczej bowiem sytuacja wygląda z perspektywy szerszej panoramy kultur, inaczej z poziomu jednostkowego, a jeszcze inaczej, jeśli weźmiemy pod uwagę relacje i operacje materialne. Tekst inspiruje bogactwem fascynujących kategorii, którymi posługuje się autor, prowadząc swój wywód. Przewijają się w nim niezwykle ekscytujący intelektualnie autorzy jak choćby – poza już wymienionymi – św. Augustyn, Berger i Luckman, Plessner, Ricoeur, Wallerstein, Marquard czy Žižek.

Dział recenzji tego numeru prezentuje się nie tylko jako niezwykle zasobny i zróżnicowany tematycznie, ale również jako wyjątkowo aktualny przewodnik po najbardziej burzliwych dyskusjach, jakie prowadzi się dzisiaj w szeroko rozumianej nauce. Od nauk biologicznych, poprzez ekonomię, nauki polityczne, aż po nauki społeczne i humanistyczne.

Ewa Bińczyk przedstawia recenzję książki historyków środowiska Christophe'a Bonneuila i Jeana-Baptiste'a Fressoz zatytułowaną *The Shock of the Anthropocene: the Earth, History and Us* (*Szok antropocenu: Ziemia, historia i my*), wydaną po francusku w 2013 roku, a opublikowaną w języku angielskim trzy lata później. Praca ta poświęcona jest debacie na temat antropocenu, prezentuje jej najważniejsze wątki, narracje (zarówno te naturalistyczne, jak i wpływ tych dyskusji na nauki humanistyczne i społeczne), strategie retoryczne, rekapitułuje tę dyskusję i ją systematyzuje, ale także wskazuje na jej słabości. Jedną z nich jest problematyczny dyskurs przyrodoznawców na temat epoki człowieka, a także technokratów, inżynierów klimatu czy ekomodernistów. W dyskursie tym niepokoi jego ahistoryczność i naturalizowanie procesów zmiany klimatycznej jako nieuniknionych, choć są one wynikiem zazębiania się przygodnych procesów (ekonomicznych, geopolitycznych, związanych z kapitalizmem paliw kopalnych).

Tomasz Szymon Markiewka przedstawia główne tezy, rozstrzygnięcia oraz mocne i słabsze strony książki Williama Daviesa *The Happiness Industry. How the Government and Big Business Sold Us Well-Being* (*Przemysł uszczęśliwiania. Jak rządy i wielki biznes sprzedają nam dobre samopoczucie*) wydanej w 2015 roku. Opisuje ona niepokojącą zdaniem jej autora tendencję do indywidualizowania oraz utowarowienia kategorii szczęścia oraz pseudonaukowe wykorzystywanie zdobyczy psychologii oraz nauk kognitywnych w szeroko rozumianych celach biznesowych, które są z ową indywidualizacją związane. Przywołując liczne przykłady z historii oraz czasów nam współczesnych, Davies pokazuje jak szczęście zostało wypchnięte poza kategorie zbiorowe oraz polityczne i wpisane w poczet pojęć związanych z uposażeniem psychologicznym indywidualnych jednostek. Według autora pomijane czynniki, które konstytuują brak dobrego samopoczucia ludzi to w dużej mierze czynniki ekonomiczne oraz sytuacja polityczna danego państwa – nie da się od nich abstrahować, mówiąc o szczęściu czy dobrobycie. Jednym z ważniejszych celów

recenzowanej książki jest przywrócenie stosownej rangi wymiarowi politycznemu i społecznemu w dyskusjach na temat szczęścia współczesnego człowieka oraz w strategiach, które mają je zapewnić.

Aleksandra Derra recenzuje książkę Donny Haraway *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene (Pozostając w tarapatach. Tworzenie relacji w chthulucenie)* z 2016 roku. Poszczególne jej rozdziały stanowią osobne, luźno powiązane ze sobą opowieści, a jedynie ostatni ósmy rozdział został napisany specjalnie na jej potrzeby i stanowi materiał wcześniej nieopublikowany; pozostałe ukazały się wcześniej w latach 2012–2015 w rozmaitych czasopiśmiech czy pracach zbiorowych. Praca Haraway traktuje o naszych niespokojnych, burzliwych, pogmatwanych czasach antropocenu pełnych trudności, napięć ekonomicznych i politycznych, z realną perspektywą katastrofy ekologicznej. Autorka zastanawia się nad nowymi sposobami myślenia o świecie przyrody, a tym samym nad przekształceniem języka i metodologii biologii, przede wszystkim pisze jednak o niezwykle pilnej potrzebie odpowiedzialności i wspólnotowości, o konieczności stwarzania nowych form pokrewieństwa, by ocalić siebie i świat. Derra sytuuje rozważania amerykańskiej filozofki i biologki na tle jej wcześniejszych książek i propozycji konceptualnych. Analizuje jej propozycję posługiwania się kategoriami chthulucenu zamiast antropocenu, systemu sympojetycznego zamiast autopojetycznego, a także przedstawia jej apel o tworzenie nowych form pokrewieństwa i rozbudowanej odpowiedzialności za siebie nawzajem.

Michał Bomastyk recenzuje książkę *Poza schematem. Społeczny konstrukt płci i seksualności* Urszuli Kluczyńskiej, Wiktora Dynarskiego oraz Anny Kłonkowskiej, wydaną w 2016 roku. Publikacja będąca zbiorem tekstów Auterek i Autora skupia się przede wszystkim na konstrukcie płci w odniesieniu do osób nienormatywnych, których doświadczenia nie mieszczą się w przyjętych schematach tożsamościowych. Autorzy zastanawiają się, jak osoby określające się poza binarnymi podziałami na męskość i kobiecość czy hetero- i homoseksualność mogłyby konstruować swą podmiotowość z dala od opresyjnej heteronormy. Autorzy przekonują, że jest to możliwe wyłącznie poza (binarnym) schematem, który należy zdestabilizować. Bomastyk analizuje rozważania zawarte w książce, odnosząc się między innymi do filozofii egzystencjalnej i krytyki neoliberalizmu.

Mikołaj Raczyński w tekście zatytułowanym „Neutralność czy zaangażowanie” dokonuje przeglądu szóstego numeru antydyscyplinarnego czasopisma *Stan Rzeczy*. Przedstawiany tom poświęcono roli naukowców oraz socjologii rozumianej jako nauka krytyczna. Przewodni temat numeru, sformułowany – jak pisze Raczyński – nie wprost, to poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy socjolog, bądź też ogólnie naukowiec, powinien angażować się w życie społeczne, czy też pozostawać neutralnym. Innymi słowy, pojawia się dylemat: dystans czy zaangażowanie? życie czy teoria? Gombrowicz czy Bourdieu? Te ostatnie

postacie stanowią punkt odniesienia dla opublikowanych w numerze *Stanu Rzeczy* tekstów, reprezentując (odpowiednio) socjologię zaangażowaną oraz uprawianą z akademickiego dystansu. Samo czasopismo natomiast, zdaniem autora recenzji, wydaje się dobrym miejscem dialogu między socjologią a innymi dyscyplinami z kręgu nauk społecznych i humanistycznych.

Witold Wachowski podjął się recenzji polskojęzycznego przekładu książki Donalda Normana *Emotional Design: Why We Love (or Hate) Everyday Things* (*Wzornictwo i emocje. Dlaczego kochamy lub nienawidzimy rzeczy powszednie*, przełożyła Dorota Skalska-Stefańska, 2015, Warszawa: Arkady). Recenzent krytycznie docieka, na ile przydatna dla czytelnika polskiego może być obecnie ta wydana 11 lat temu książka. Wskazuje na relacje między dizajnem a badaniami nad poznaniem, reprezentowanymi przez autora książki, przy czym sam dizajn dotyczy w tej pracy dość szerokiego zakresu projektowania interakcji człowiek–artefakt, bo zarówno wzornictwa przemysłowego, interakcji człowiek–komputer (HCI), robotyki, jak i gier, muzyki i filmu.

Prezentowany tom, należący do obszerniejszych numerów czasopisma *Avant*, jest w całości polskojęzyczny i współtworzony przez polskich autorów z jednym wyjątkiem, zawiera bowiem również przekład.

Redakcja

Toruń–Bydgoszcz–Warszawa, zima 2017